

УДК 631.145:631.151.61

ВИТРАТИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ ЯК ФАКТОР АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ В ІНТЕГРОВАНОМУ БІЗНЕСІ

М.М. Гоголь

Одеський державний аграрний університет, м. Одеса

Анотація. Обґрунтовано можливості розвитку інтегрованих підприємств в умовах економічної кризи і виявлено, що раціональний облік витрат в системі управлінського обліку надасть можливість стабілізації і розвитку економіки інтегрованого підприємства. Визначено правильний розподіл витрат для інтегрованого бізнесу через систему управлінського обліку, це дозволить спостерігати за обігом коштів і групувати витрати за виробничими підрозділами інтегрованих підприємств, що надасть можливість запобігти неконтрольованому використанню коштів, а також виявить відповідальних керівників.

Ключові слова: облік витрат, класифікація витрат, управлінський облік, інтегровані підприємства, ефективне управління, регіон, економічна криза.

Вступ. Сьогодні наша країна переживає тяжкі часи, коли економіка знаходиться на межі занепаду, підприємства функціонують без стабільного виробництва і реалізації продукції, що зумовлює безперечні збитки. Будь-які дії у функціонуванні підприємства зумовлюють виникнення ризиків, тому керівникам підприємств необхідно робити ставку на покращення системи виробництва і мінімізацію витрат діяльності підприємств. Для забезпечення кращої стійкості в таких тяжких економічних умовах підприємствам доводиться об'єднуватись у інтегровані бізнес структури.

Особливо важливою для інтегрованих підприємств є правильно сформована та налагоджена за дієвістю система управлінського обліку, яка утворює якісну інформаційну базу, на основі якої приймаються управлінські рішення. Крім того, достовірна і своєчасна інформованість керівників підприємства дозволяє запобігти можливим негативним ситуаціям та їх наслідкам, а для інтегрованого підприємства є поштовхом для зародження нових процесів, що його стабілізують. Така сутність системи управлінського обліку на інтегрованих підприємствах викликає необхідність його дослідження у питаннях теорії та практики [2, с. 3].

Аналіз останніх досліджень. Питання обліку витрат у системі управлінського обліку розглядали такі вчені, як Ф.Ф. Бутинець, Т.В. Давидюк,

З.Ф. Канурна, Н.М. Малюга, Л. В. Чижевська [1]. Основні аспекти теорії та методології обліково-інформаційної складової стратегії розвитку інтегрованих підприємств розглядали такі вітчизняні науковці, як С.Ф. Голов, В.Ф. Максимова, В.В. Попович [3, 2]. Проте не зважаючи на всі дослідження науковців дані питання і на сьогодні залишаються дискусійними, що підтверджує актуальність обраної теми дослідження.

Метою статті є теоретичне і методологічне обґрунтування особливостей витрат у системи управлінського обліку як фактору антикризового управління в інтегрованих підприємствах.

Результати досліджень. Особливе теоретичне і практичне значення витрат в системі управлінського обліку інтегрованих підприємств має їх науково обґрунтована класифікація. Під класифікацією витрат у системі управлінського обліку в інтегрованому бізнесі слід розуміти, зведення за визначеними ознаками витрат на виробництво продукції в економічно обґрунтовані групи, які б включали витрати, однорідні за своїм змістом або близькі між собою. Однак це не означає тотожності із затвердженими статтями витрат [2, с. 56].

На сьогодні, у економічній літературі налічується близько двох десятків класифікацій витрат. Причому автори застосовують різні ознаки їх групування. Крім того, запропоновані класифікації мають загальний характер, призначені в основному для потреб наступного контролю та виявлення собівартості управлінських витрат, після завершення процесу виробництва. Вони не пристосовані до потреб ефективного управління. Не ставлячи собі за мету висвітлення поглядів різних авторів щодо класифікації витрат, зупинимось на обґрунтуванні такої, яка б відповідала сучасним потребам управління інтегрованих підприємств [2, с. 31].

Враховуючи сучасні кризові явища в економічній системі нашої країни кожному підприємству необхідний чіткий розподіл витрат за основними функціями управління, а також за місцями їх виникнення та центрами відповідальності, що дозволить раціонально розподіляти кошти, як під час процесу виробництва, так і управління інтегрованим бізнесом в цілому.

Зазначений розподіл витрат включає поточні витрати пов'язані з розширенням процесів господарської діяльності та довгострокові – пов'язані з вирішуваними підприємством стратегічними задачами.

Можна зазначити, що класифікація витрат для планування, нормування та прийняття управлінських рішень у інтегрованих підприємствах дає можливість врівноважити всі види витрат відповідно до кінцевої мети виробництва – отримання продукту і його реалізації.

В рекомендованій системі обліку для інтегрованих підприємств витрати на виробництво відображаються на рахунку «Основне виробництво» - фінансового обліку, а в управлінському обліку дані витрати деталізуються відповідно виду продукції, центрів витрат та визначення сфери відповідальності за аналітичним обліком [1, с. 49].

Використовуючи в процесі функціонування цілу сукупність чинників виробництва, що мають різну економічну природу і суть інтегровані підприємства об'єктивно стикаються з проблемою визначення оптимальних ресурсних пропорцій. Обґрунтування параметрів потенційно ефективного інтегрованого бізнесу припускає формування такого його збалансованого ресурсного забезпечення, яке забезпечить максимальну віддачу кожного виробничого ресурсу.

Рішення цього питання дозволяє створити матеріальну основу організаційної й виробничої системи, в рамках якої можна обґрунтувати способи та методи побудови адекватної системи управлінських і виробничих відносин.

Для виключення недоцільних витрат, величина поточних витрат інтегрованого підприємства буде визначатись постатейно. Витрати на обслуговування ресурсів, повернутих для інвестування в оборотні кошти, включаються в обмеження за поточними витратами у вигляді відсотків за банківський кредит. Погашення відсотків за використання інвестиційних ресурсів, направлених на придбання основних засобів, здійснюється за рахунок прибутку даної компанії.

Як фактор антикризового управління, передбачається, що система стратегічного управління витратами є результатом злиття трьох концепцій і має на увазі ланцюжок цінностей [3, с. 93]:

- аналіз стратегічного позиціонування;
- аналіз витратоутворюючих чинників.

Центральне місце в системі управлінського обліку, як фактору антикризового управління інтегрованого бізнесу відведено обліку витрат та калькулюванню собівартості продукції. Процес класифікації витрат безпосередньо залежить від методів калькулювання, що і впливає на величину собівартості і розподіл витрату системі управлінського обліку. Основні засади класифікації витрат відповідно до законодавства України розкриті в НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» і передбачають їх групування відповідно до видів діяльності, за якими були здійснені витрати, а саме витрати звичайної та надзвичайної діяльності. При цьому, витрати звичайної діяльності виникають у зв'язку із здійсненням операційної, фінансової та інвестиційної діяльності інтегрованого підприємства [5].

Взаємозв'язок і взаємодія облікової функції управлінського обліку в умовах кризи з іншими функціями управління інтегрованого підприємства

показано на рис. 1. [2, с. 27].

Рис. 1. Взаємозв'язок і взаємодія облікової функції управлінського обліку в умовах кризи з іншими функціями управління в інтегрованому підприємстві

Формування витрат у системи управлінського обліку за місцями виникнення набуло розвитку в двадцятому столітті з метою уточнення калькулювання. До місць виникнення витрат інтегрованих підприємств відносять структурні підрозділи, котрі включають об'єкти нормування, планування, обліку з метою контролю й управління витратами виробничих ресурсів.

Виходячи з того, що користувачами інформації фінансового обліку є зовнішні користувачі, норми та правила фінансового обліку чітко регламентуються державою (законодавчими актами) і регулюються національними стандартами (положеннями) [4, с. 97].

На відміну від фінансового обліку, управлінський облік є внутрішнім (оскільки не регламентується ззовні) і володіє, в наслідок цього, великою гнучкістю і адаптованістю в процесі свого призначення та використання.

При удосконаленні системи управління інтегрованого бізнесу в умовах кризи, через оптимізацію витрат у системі управлінського обліку потрібно чітко представляти місце і роль окремих внутрішньогосподарських формувань – центрів фінансової відповідальності в виробничому процесі. Центри фінансової відповідальності є основними об'єктами управління і головними ланками в організаційній структурі виробництва. Тому необхідно створювати умови для більш повного використання їх внутрішнього виробничого і економічного потенціалу. У зв'язку з цим необхідне ретельне обґрунтування принципів встановлення розмірів основних внутрігосподарських підрозділів і організації управлінського обліку та контролю їх діяльності [6, с. 103].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Раціональний розподіл витрат у системі управлінського обліку інтегрованих підприємств передбачає визначення місць виникнення витрат при створенні продукції, обслуговуванні процесу виробництва і управлінні ним. Тобто, в сучасних інтегрованих підприємствах до них можна віднести окремі види виробництв: основне, допоміжне, підсобне і ін., а також структурні підрозділи: цехи, дільниці, майстерні. Групування витрат за виробничими підрозділами інтегрованих підприємств надає можливість запобігти неконтрольованому використанню коштів, а відповідати за їх використання та кількість мають конкретні керівники, які будуть бачити виникнення ризиків (перевищення ліміту, тощо).

Відзначимо, що найважливішим чинником конкурентоспроможності інтегрованих підприємств є високий рівень розвитку системи пов'язаних наукових інститутів і галузей. Розвиток інституційного середовища, як відомо, визначає не тільки інвестиційну і інноваційну привабливість економіки бізнесу, але і надає можливість застосування сучасних технологій управління, які на новому рівні організують систему виробничих технологій і ресурсів, забезпечуючи переваги інноваційних чинників розвитку, що повинне враховуватися при розробці і реалізації стратегії управління витратами системи управлінського обліку у інтегрованому бізнесі, що і надасть можливість інтегрованому підприємству покращити ефективність функціонування навіть в умовах кризи. Перспективами подальших досліджень є удосконалення обліку

витрат інтегрованих підприємств і їх відображення у консолідованих фінансових звітах.

Література

1. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський управлінський облік: підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів / Ф.Ф. Бутинець, Т.В. Давидюк, З.Ф. Канурна, Н.М. Малюга, Л.В. Чижевська; за ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. - 3-тє вид. доп. і перероб. - Житомир: ПП «Рута», 2005. - 480 с.
2. Гоголь М.М. Обліково-інформаційна складова стратегії розвитку вертикально-інтегрованих підприємств [Монографія] / Гоголь М.М., Максимова В.Ф., Попович В.В.; – Одеса: ВА «Атлант», 2014. – 248 с.
3. Голов С.Ф. Управлінський облік / С.Ф. Голов. – Х.: Фактор, 2009. – 784 с.
4. Карпенко О.В. Управлінський облік: організація, методологія, методика викладання: [монографія] / О.В. Карпенко. – Полтава: РВЦ ПУСКУ, 2005. – 341 с.
5. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: затв. наказом Мінфіну України від 07.02.2013 № 73 та зареєстровано в Міністерстві юстиції України від 28.02.2013 за №336/22868.
6. Панасюк В.М. Витрати виробництва: управлінський аспект / В.М. Панасюк. - Тернопіль: Астон, 2005. – 288 с.

АННОТАЦІЯ

Гоголь М.М. Расходы в системе управленческого учёта как фактор антикризисного управления в интегрированном бизнесе

Обоснованы возможности развития интегрированных предприятий в условиях экономического кризиса и выявлено, что рациональный учет расходов в системе управленческого учета предоставит возможность стабилизации и развитию экономики интегрированного предприятия. Определено правильное распределение расходов для интегрированного бизнеса через систему управленческого учета, это позволит наблюдать за обращением средств и группировать расходы за производственными подразделениями интегрированных предприятий, что предоставит возможность предотвратить неконтролируемое использование средств, а также выявит ответственных.

Ключевые слова: учет расходов, классификация расходов, управленческий учет, интегрированные предприятия, эффективное управление, регион, экономический кризис.

SUMMARU

Gogol M.M. Charges in the system of administrative account as a factor no of crisis management in the integrated business

Possibilities of development of the integrated enterprises are reasonable in the conditions of economic crisis and it is educed that the rational account of charges in the system of administrative account will give possibility to stabilizing and development of economy of the integrated enterprise. Correct allocation of charges is certain for the integrated business through the system of administrative account, it will allow to watch turnover of money and group charges after productive subdivisions of the integrated enterprises, which will give possibility to prevent the out-of-control use of money, and also will educe responsible

Keywords: *account of charges, classification of charges, administrative account, integrated enterprises, effective management, region, economic crisis*